

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	15
Wstęp	19
Od autorów	21
Rozdział 1	
Podstawy teorii prawa konstytucyjnego	23
1.1. Zakres prawa konstytucyjnego	23
1.2. Rodzaje przepisów w prawie konstytucyjnym	23
1.3. Pojęcie konstytucji	23
1.4. Rodzaje konstytucji	24
1.5. Szczególne cechy konstytucji	24
Rozdział 2	
Historia polskiego prawa konstytucyjnego	25
2.1. Mała Konstytucja z dnia 20 lutego 1919 r.	25
2.2. Konstytucja marcowa z dnia 17 marca 1921 r.	26
2.2.1. Władza ustawodawcza	26
2.2.2. Władza wykonawcza	27
2.2.3. Podsumowanie	28
2.3. Nowela sierpniowa z dnia 2 sierpnia 1926 r.	28
2.3.1. Prezydent	28
2.3.2. Podsumowanie	29
2.4. Konstytucja kwietniowa z dnia 23 kwietnia 1935 r.	29
2.4.1. Prezydent	30
2.4.2. Rada Ministrów	30
2.4.3. Władza ustawodawcza	31
2.4.4. Podsumowanie	31
2.5. Mała Konstytucja z dnia 19 lutego 1947 r.	32
2.5.1. Rada Państwa	32
2.5.2. Prawa i wolności obywatelskie	33
2.6. Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 22 lipca 1952 r.	33
2.6.1. Sejm	34
2.6.2. Rada Państwa	34

2.6.3.	Wolności i prawa obywatelskie	35
2.6.4.	Nowela lutowa	35
2.6.5.	Kryzysy społeczne	35
2.7.	Nowela kwietniowa	36
2.7.1.	Parlament	37
2.7.2.	Prezydent	37
2.8.	Nowela grudniowa	38
2.9.	Inne nowelizacje Konstytucji	38
2.10.	Prowizorium konstytucyjne 1992–1997	39
2.10.1.	Parlament	40
2.10.2.	Prezydent	40
2.10.3.	Rada Ministrów	40
2.11.	Ustawa konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1992 r. o trybie przygotowania i uchwalenia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej	41
2.12.	Przygotowanie i uchwalenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.	41
2.13.	Przyjęcie ustawy zasadniczej	43

Rozdział 3

Podstawy ustrojowe państwa	44
3.1. Pojęcie zasad ustrojowych	44
3.2. Zasada suwerenności i zwierzchnictwa narodu	44
3.3. Niepodległość	45
3.4. Społeczeństwo obywatelskie	45
3.5. Demokratyczne państwo prawne	46
3.6. Społeczna gospodarka rynkowa	47
3.7. Godność człowieka	48
3.8. Struktura państwa	48
3.9. Podział władzy	48
3.10. Forma rządów	49
3.11. Kościoły i związki wyznaniowe	49
3.12. Polska w Unii Europejskiej	50
3.12.1. Charakter organizacji	50
3.12.2. Unijny porządek prawny a system prawa krajowego – charakterystyka relacji	50
3.12.3. Skutki członkostwa w zakresie procesu legislacyjnego	52
3.12.4. Stosowanie prawa unijnego przez organy państw członkowskich	53

Rozdział 4

Formy wykonywania władzy	55
4.1. Naród	55
4.2. Władza suwerenna	55
4.3. Suwerenność narodu	56
4.4. Demokracja pośrednia i bezpośrednia	56
4.5. Zasada suwerenności narodu a proces integracji europejskiej	58

4.6.	Prawo wyborcze	60
4.6.1.	Prawo wyborcze a system wyborczy	60
4.6.2.	Zasady prawa wyborczego (tzw. przymiotniki wyborcze)	61
4.6.3.	Systemy wyborcze <i>sensu stricto</i> – sposób ustalania wyników wyborów ...	68
4.6.3.1.	System większościowy	68
4.6.3.2.	System proporcjonalny	68
4.6.4.	Organizacja wyborów do Sejmu RP, Senatu RP, PE i na Prezydenta RP	
	– porównanie	71
4.6.4.1.	Zarządzanie wyborów	71
4.6.4.2.	Instytucja rejestru wyborców i spisu wyborców	71
4.6.4.3.	Komisje wyborcze	73
4.6.4.4.	Komitety wyborcze	74
4.6.4.5.	Kampania wyborcza	78
4.6.4.6.	Zasady finansowania kampanii wyborczej.	80
4.6.4.7.	Sprawozdanie finansowe	81
4.6.4.8.	Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów	82
4.6.5.	Weryfikacja ważności wyborów w Polsce	87
4.6.5.1.	Protest wyborczy	87
4.6.5.2.	Procedura postępowania z protestem wyborczym	88
4.6.5.3.	Różnice w weryfikacji wyborów prezydenckich	88
4.6.6.	Uzupełnienie składu Sejmu RP i Senatu RP w czasie trwania kadencji ...	89
4.6.6.1.	Referendum w prawie polskim	90
4.6.6.2.	Wniosek obywatelski o poddaniu określonej sprawy pod referendum	92
4.7.	Obywatelska inicjatywa ustawodawcza	93

Rozdział 5

Źródła prawa	95
5.1. Ogólna charakterystyka źródeł prawa	95
5.2. Cechy polskiego systemu źródeł prawa	95
5.3. Hierarchia źródeł powszechnie obowiązującego prawa	96
5.4. Charakterystyka poszczególnych źródeł prawa powszechnie obowiązującego ...	97
5.4.1. Konstytucja RP	97
5.4.2. Ratyfikowane umowy międzynarodowe	98
5.4.3. Ustawy	99
5.4.4. Rozporządzenia	100
5.4.5. Rozporządzenie z mocą ustawy	100
5.4.6. Akty prawa miejscowego	100
5.5. Akty prawa wewnątrznie obowiązującego	101
5.6. Ogłaszanie aktów normatywnych	101
5.7. Orzecznictwo	102

Rozdział 6

Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela	103
6.1. Wprowadzenie do tematyki konstytucyjnych wolności i praw	103
6.2. Metaprawa konstytucyjne	105

6.2.1.	Godność	105
6.2.2.	Wolność	108
6.2.3.	Równość	109
6.3.	Wolności i prawa osobiste	110
6.3.1.	Prawna ochrona życia	110
6.3.2.	Nietykalność osobista	112
6.3.3.	Prawo do sądu	115
6.3.4.	Prawo do prywatności	116
6.3.5.	Wolność sumienia i wyznania	119
6.3.6.	Wolność poruszania się	121
6.3.7.	Zakaz ekstradycji obywatela polskiego	121
6.3.8.	Ochrona międzynarodowa cudzoziemców	122
6.4.	Wolności i prawa polityczne	122
6.4.1.	Wolność zgromadzeń	122
6.4.2.	Wolność zrzeszania	125
6.4.3.	Prawo dostępu do służby publicznej	130
6.4.4.	Prawo do informacji	133
6.5.	Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne	134
6.5.1.	Prawo własności	135
6.5.2.	Wolność pracy	135
6.5.3.	Bezpieczeństwo i zdrowie pracowników	136
6.5.4.	Prawo do zabezpieczenia społecznego	136
6.5.5.	Prawo do ochrony zdrowia	136
6.5.6.	Prawo dostępu do nauki i wykształcenia	137
6.5.7.	Ochrona praw dziecka	137
6.6.	Środki ochrony wolności i praw	137
6.7.	Ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw	141
6.8.	Stany nadzwyczajne	142
6.9.	Obowiązki jednostki wynikające z Konstytucji RP	144

Rozdział 7

Parlament	146
7.1. Sejm RP i Senat RP w konstytucyjnej strukturze organów państwa	146
7.1.1. Sejm i Senat jako organy władzy publicznej	146
7.1.2. Sejm i Senat jako organy przedstawicielskie	147
7.1.3. Sejm i Senat jako izby parlamentu	147
7.2. Mandat przedstawicielski w RP oraz status prawny posłów i senatorów	148
7.2.1. Charakterystyka mandatu	148
7.2.1.1. Pojęcia mandatu	148
7.2.1.2. Mandat parlamentarny w Polsce	150
7.2.1.3. Nabycie i objęcie mandatu	150
7.2.1.4. Wygaśnięcie mandatu	150
7.2.2. Gwarancje niezależności posła lub senatora	151
7.2.2.1. Immunitet parlamentarny	151
7.2.2.2. Gwarancje materialne	154

7.2.3.	Prawa i obowiązki posłów i senatorów	156
7.2.3.1.	Uprawnienia posłów/senatorów	156
7.2.3.2.	Formy zrzeszania się parlamentarzystów	157
7.2.4.	Odpowiedzialność regulaminowa parlamentarzystów	158
7.3.	Klasyfikacja funkcji Sejmu RP i Senatu RP	160
7.3.1.	Funkcja ustrojodawcza	160
7.3.2.	Funkcja ustawodawcza	160
7.3.2.1.	Istota funkcji ustawodawczej	160
7.3.2.2.	Tak zwany tryb ustawodawczy	160
7.3.2.3.	Modyfikacje trybu ustawodawczego	166
7.3.3.	Funkcja kontrolna	168
7.3.3.1.	Ogólna charakterystyka	168
7.3.3.2.	Typy kontroli	169
7.3.3.3.	Szczególne procedury kontrolne	170
7.3.3.4.	Obowiązki RM wynikające z tzw. ustawy kooperacyjnej (u.w.r.m.)	171
7.3.3.5.	Rola Komisji ds. Służb Specjalnych	171
7.3.3.6.	Rola NIK	171
7.3.3.7.	Kontrowersje wokół wykonywania przez Senat RP funkcji kontrolnej	171
7.3.3.8.	Egzekwowanie odpowiedzialności podmiotów kontrolowanych	172
7.4.	Funkcja współuczestniczenia w określaniu polityki, w szczególności polityki integracyjnej RP	173
7.5.	Funkcja kreacyjna	173
7.6.	Orzecznictwo	174
7.7.	Kadencja i zasady działania Sejmu RP i Senatu RP	176
7.7.1.	Kadencja parlamentu	176
7.7.1.1.	Długość, początek kadencji	176
7.7.1.2.	Zakończenie kadencji	176
7.7.2.	Zasada dyskontynuacji prac parlamentu	177
7.7.3.	Podstawowe zasady działalności Sejmu RP i Senatu RP	177
7.8.	Wewnętrzna organizacja Sejmu RP i Senatu RP	179
7.8.1.	Organy wewnętrzne	179
7.8.1.1.	Marszałkowie Sejmu RP i Senatu RP	179
7.8.1.2.	Prezydium Sejmu RP i Senatu RP	181
7.8.2.	Konwent Seniorów	181
7.8.3.	Komisje parlamentarne	182
7.9.	Zgromadzenie Narodowe	183
7.9.1.	Charakter prawny ZN	183
7.9.2.	Tryb pracy i organizacja wewnętrzna	184
7.9.3.	Funkcje Zgromadzenia Narodowego	184
7.10.	Działalność lobbingowa w procesie stanowienia prawa	184
7.10.1.	Podstawowe akty prawne normujące zagadnienie działalności lobbingowej	184

7.10.2.	Pojęcie lobbingu i działalności lobbingowej	185
7.10.3.	Pojęcie zawodowej działalności lobbingowej	185
7.10.4.	Podmioty mogące podejmować zawodową działalność lobbingową ...	185
7.10.5.	Zasady jawności działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa w Polsce	186
7.10.6.	Rejestr podmiotów mogących wykonywać działalność lobbingową ...	186
7.10.7.	Kontrola nad działalnością lobbingową	187

Rozdział 8

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej	188
8.1. Prezydent RP w konstytucyjnej strukturze władzy wykonawczej	188
8.2. Trwałość mandatu prezydenckiego	188
8.2.1. Początek kadencji	188
8.2.2. Koniec kadencji	189
8.3. Funkcje Prezydenta RP	190
8.4. Zadania, kompetencje, akty urzędowe Prezydenta RP	190
8.4.1. Zadania i kompetencje Prezydenta RP	190
8.4.2. Akty urzędowe Prezydenta RP	195
8.5. Odpowiedzialność Prezydenta RP	195
8.5.1. Rodzaje odpowiedzialności Prezydenta RP	195
8.5.1.1. Odpowiedzialność polityczna Prezydenta RP	195
8.5.1.2. Odpowiedzialność konstytucyjna Prezydenta RP	196
8.5.1.3. Odpowiedzialność karna i karnoskarbowa Prezydenta RP ...	196
8.5.1.4. Odpowiedzialność „wyborcza” Prezydenta RP	196
8.5.1.5. Pozycja Prezydenta RP w postępowaniu cywilnym	196

Rozdział 9

Rada ministrów i administracja rządowa	198
9.1. Rada Ministrów w konstytucyjnej strukturze władzy wykonawczej	198
9.2. Pojęcie rządu w nauce prawa konstytucyjnego oraz naukach pokrewnych ...	198
9.3. Zasady funkcjonowania RM	199
9.3.1. Wynikające wprost z Konstytucji RP zasady funkcjonowania RM	199
9.3.2. Niewynikające wprost z Konstytucji RP zasady funkcjonowania RM ...	200
9.4. Skład i struktura RM	200
9.4.1. Członkowie RM	200
9.4.1.1. Prezes RM	201
9.4.1.2. Wiceprezesa RM	202
9.4.1.3. Ministrowie kierujący działami administracji rządowej	203
9.4.1.4. Ministrowie wypełniający zadania wyznaczone przez Prezesa RM	203
9.4.1.5. Przewodniczący określonych w ustawach komitetów	203
9.4.1.6. Sekretarze oraz podsekretarze stanu	204
9.4.2. Organy pomocnicze i doradcze w stosunku do RM oraz Prezesa RM ...	204
9.4.3. Powoływanie RM	205
9.4.4. Procedury powoływania RM	206
9.5. Kompetencje RM	208

9.6.	Zmiany w składzie RM	209
9.7.	Odpowiedzialność członków RM	209
9.7.1.	Rodzaje odpowiedzialności członków RM	209
9.7.2.	Odpowiedzialność konstytucyjna członków RM	210
9.7.3.	Odpowiedzialność polityczna członków RM	210
9.7.3.1.	Wotum nieufności	210
9.7.3.2.	Wotum zaufania	211
9.7.3.3.	Absolutorium	212
9.8.	Akty prawne wydawane przez RM	212

Rozdział 10

Władza sądownicza	213
10.1. Struktura sądów w Polsce	213
10.1.1. Zagadnienia ogólne	213
10.1.2. Sąd Najwyższy	213
10.1.2.1. Kompetencje SN	213
10.1.2.2. Struktura wewnętrzna SN	214
10.1.2.3. Organy SN	215
10.1.2.4. Uchwały interpretacyjne SN	217
10.1.3. Sądy powszechne	217
10.1.3.1. Struktura sądów powszechnych	217
10.1.3.2. Organy sądów powszechnych	219
10.1.4. Sądy administracyjne	220
10.1.4.1. Struktura sądów administracyjnych	220
10.1.4.2. Naczelny Sąd Administracyjny	221
10.1.4.3. Wojewódzkie sądy administracyjne	221
10.1.5. Sądy wojskowe	222
10.2. Zasady konstytucyjne funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości	222
10.2.1. Zasada sądowego wymiaru sprawiedliwości (art. 175 Konstytucji RP)	222
10.2.2. Zasada niezależności sądownictwa (art. 10 i 173 Konstytucji RP)	222
10.2.3. Zasada niezawisłości sędziów (art. 178 Konstytucji RP)	223
10.2.4. Zasada udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości	224
10.2.5. Pozostałe najistotniejsze zasady wymiaru sprawiedliwości	224
10.3. Krajowa Rada Sądownictwa	225
10.3.1. Pozycja ustrojowa KRS	225
10.3.2. Skład KRS	225
10.3.3. Kompetencje KRS	226
10.4. Trybunał Konstytucyjny	226
10.4.1. Informacje ogólne	226
10.4.2. Skład	226
10.4.3. Status prawny sędziego TK	227
10.4.4. Organy TK	227
10.4.5. Zakres działania TK	227
10.4.6. Funkcje TK	228
10.4.6.1. Przedmiot kontroli	228
10.4.6.2. Kryteria kontroli	228

10.4.6.3.	Wzorce kontroli	228
10.4.6.4.	Typy kontroli	229
10.4.7.	Pytanie prawne	230
10.4.8.	Postępowanie przed TK	230
10.4.9.	Skarga konstytucyjna – konstytucyjna ochrona praw jednostki	231
10.4.9.1.	Charakterystyka podmiotowa skargi	232
10.4.9.2.	Charakterystyka przedmiotowa skargi	232
10.4.9.3.	Cechy konstytucyjne skargi	233
10.4.9.4.	Warunki wniesienia skargi	233
10.4.9.5.	Postępowanie w przedmiocie skargi konstytucyjnej	234
10.4.10.	Typy orzeczeń TK	234
10.4.11.	Charakter orzeczeń TK	235
10.4.12.	Skutki orzeczeń TK	235
10.4.13.	Orzekanie w sprawach zgodności z Konstytucją RP celów lub działalności partii politycznych	236
10.4.14.	Rozstrzyganie sporów kompetencyjnych między centralnymi konstytucyjnymi organami państwa	237
10.4.15.	Modele badania konstytucyjności ustawodawstwa	237
10.4.15.1.	Model zdecentralizowany (tzw. <i>judicial review</i>) na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej ..	237
10.4.15.2.	Model kontynentalny (tzw. Kelsenowski)	238
10.4.15.3.	Model francuski	239
10.4.15.4.	Model mieszany	240
10.5.	Trybunał Stanu	240
10.5.1.	Zagadnienia ogólne	240
10.5.2.	Organizacja TS	241
10.5.2.1.	Skład TS	241
10.5.2.2.	Status członków TS	241
10.5.3.	Pojęcie deliktu konstytucyjnego	242
10.5.4.	Odpowiedzialność przed TS	242
10.5.5.	Postępowanie przed TS	243

Rozdział 11

Organy regulacyjne	244
11.1. Narodowy Bank Polski	244
11.1.1. Podstawowe akty prawne regulujące problematykę związaną z NBP ...	244
11.1.2. Istota NBP	244
11.1.3. Pozycja ustrojowa NBP	245
11.1.4. Zadania NBP	245
11.1.5. Organy NBP	246
11.1.5.1. Prezes NBP	246
11.1.5.2. Zarząd NBP	247
11.1.5.3. Rada Polityki Pieniężnej	248
11.1.6. Organy NBP w relacji do RM	248
11.1.7. Orzecznictwo	249

11.2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji	250
11.2.1. Podstawowe akty prawne regulujące problematykę związaną z KRRiT	250
11.2.2. Istota KRRiT	250
11.2.3. Pozycja ustrojowa KRRiT	250
11.2.4. Skład i organizacja KRRiT	251
11.2.4.1. Struktura i skład KRRiT	251
11.2.4.2. Pozycja przewodniczącego KRRiT	252
11.2.4.3. Niezależność członka KRRiT	253
11.2.4.4. Kontrola nad działalnością KRRiT	253
11.2.5. Kompetencje KRRiT	253
11.2.5.1. Zadania KRRiT	253
11.2.5.2. Funkcje KRRiT	254
11.2.6. Odpowiedzialność KRRiT i jej członków	255
11.2.7. Wybrane tezy orzecznictwa	255
11.2.8. Wybrane tezy piśmiennictwa	256

Rozdział 12

Organy ochrony prawnej poza władzą sądowniczą	257
12.1. Prokuratura	257
12.1.1. Prokuratura w znaczeniu przedmiotowym	257
12.1.2. Prokuratura w znaczeniu podmiotowym	257
12.1.3. Prokurator Generalny	258
12.2. Rzecznik Praw Obywatelskich	259
12.2.1. Powoływanie i status RPO	259
12.2.2. Inicjowanie czynności podejmowanych przez RPO	260
12.2.3. Sposoby odnoszenia się przez RPO do wniosku	260
12.2.4. Czynności postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez RPO ...	261
12.2.5. Następstwa postępowania przeprowadzonego przez RPO	261
12.2.6. Inne kompetencje RPO	262
12.2.7. Pełnomocnicy terenowi RPO	262
12.3. Najwyższa Izba Kontroli	262
12.3.1. Informacje ogólne	262
12.3.2. Prezes NIK	263
12.3.3. Kolegium NIK	264
12.3.4. Kryteria kontroli dokonywanej przez NIK	264
12.3.5. Ogólne (konstytucyjne) zasady kontroli NIK	264
12.3.6. Kontrola wykonania budżetu państwa oraz gospodarki finansowej i majątkowej	265
12.3.7. Inicjowanie kontroli	265

Rozdział 13

Przegląd systemów rządowych	266
13.1. Pojęcie	266
13.2. Podział władzy	266

13.3. Systemy partyjne	267
13.4. System dyrektorialny	268
13.5. System parlamentarno-gabinetowy	268
13.6. System kanclerski	270
13.7. System prezydencki	271
13.8. System półprezydencki	272
13.9. System rządów zgromadzenia	274
Bibliografia	275